

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 3 КЛАСІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Оксана ПЕТРУК

Українська мова у закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин є обов'язковим навчальним предметом та займає особливе місце з-поміж інших, оскільки спілкування державною мовою є ключовою компетентністю. *Метою* початкового курсу української мови, відповідно до типових програм Нової української школи для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, є *формування* елементарного рівня *комунікативної компетентності* учнів, ураховуючи їхні можливості та інтереси, а також створення передумов для подальшого використання української мови як засобу спілкування і пізнання на наступних етапах освіти.

Навчання української мови в 3 класі ґрунтується на навчальних досягненнях, які учні одержали в 2 класі. З огляду на те, що в березні-травні 2020 року у зв'язку із запровадженням карантину молодші школярі навчалися дистанційно, є потреба діагностувати рівень знань, умінь і навичок, досягнутий ними на попередньому етапі навчання, проаналізувати та окреслити важливі позиції, що потребують доопрацювання, й відповідно до цього внести корективи у планування роботи з повторення. Послідовність, зміст та тривалість роботи з активізації, корекції чи надолуження навчального матеріалу визначається вчителем самостійно залежно від потреб здобувачів освіти та з орієнтацією на той мінімум, без якого неможливе ефективне подальше навчання.

У 3 класі продовжується робота з формування і розвитку вмінь учнів з усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма). Крім того, вони здобувають елементарні *знання з української мови*, що підпорядковуються удосконаленню їхнього мовлення. Відбір мовного матеріалу в програмах і підручниках здійснено насамперед із точки зору комунікативної необхідності. Відомості з мови, які третьокласники одержують у процесі навчання, мають використовуватися для організації постійної роботи з удосконалення їхніх орфоепічних, лексичних, граматичних умінь і навичок, що є базовими для формування комунікативних умінь.

Особливістю навчання української мови представників національних меншин є урахування досвіду, набутого ними під час опанування рідної (першої) мови, адекватне використання його як інструментарію для усвідомленого оволодіння українською мовою. Опора на знання, уміння і навички, набуті дітьми на уроках рідної (першої) мови, передбачає використання міжмовних зіставлень, що дозволяє уникнути дублювання у формуванні понять, спільних в обох мовах, розмежовувати матеріал, який не збігається, що, у свою чергу, сприяє усвідомленому засвоєнню знань з української мови, розвитку умінь диференціювати їх.

Порівняльний аналіз української та польської/румунської/угорської мов дозволяє засвідчити, що в системах навіть неспоріднених мов поряд з відмінностями є й чимало спільного. Це варто урахувати під час підготовки до уроку й у процесі навчання. Якщо матеріал має відмінності, необхідно приділити особливу увагу його опрацюванню, якщо матеріал тотожний/подібний — актуалізувати знання, набуті на уроках рідної (першої) мови. Цей процес буде ефективний за умови наявності в учнів міцних знань та сформованості відповідних умінь та навичок з рідної (першої) мови. Необхідно стежити, щоб той матеріал, який вивчається на уроці української мови, уже був опанований на уроках рідної (першої) мови. У випадку, якщо ці два предмети викладають різні вчителі, варто узгодити календарне планування.

У 3 класі відбувається активне становлення *навички письма* українською мовою. У другому семестрі учні починають писати в зошиті в одну лінію, набувають умінь

скоропису в міру своїх психофізіологічних можливостей. На початку уроку української мови доцільно проводити каліграфічну хвилинку, під час якої відпрацьовувати правильне написання і поєднання букв, приділяти увагу розвитку швидкості письма тощо.

Розвиток *аудіативних умінь* у 3 класі передбачає формування в учнів здатності розуміти зміст повідомлення (речення, тексту, короткої простої вказівки, інструкції вчителя, медіапродукту), висловленого в повільному темпі, чітко артикульованого, з паузами для полегшеного сприймання. Аудіативні вміння — важливий складник комунікативного мовлення, позаяк вони забезпечують сприйняття й розуміння сказаного співрозмовником, а отже, і відповідну адекватну мовленнєву реакцію-відповідь. Тому робота з аудіювання не має бути принагідною, а повинна проводитись цілеспрямовано й систематично.

Працюючи над удосконаленням *умінь і навичок читати* українською мовою, варто зосереджувати увагу на формуванні в учнів умінь читати чітко, в належному темпі, не надто гучно і не надто тихо, цілими словами (окремі слова ускладненої структури — поскладово); правильно (без перекручень) вимовляти слова та дотримуватися наголосу, правильно інтонувати речення, різні за метою висловлювання. На уроках української мови в 3 класі, згідно з програмовими вимогами, учням для читання пропонуються тексти художні, навчального (вправи, завдання, таблиці, схеми) або інформативного характеру (інструкції, розклади), медіапродукти. Важливо звертати увагу третьокласників на особливості оформлення матеріалів (шрифти, таблиці, схеми, виділення кольором, розпізнавання рубрикацій тощо) та сформувати в них відповідні навички пошуку потрібної інформації, які важливі як для подальшої самостійної роботи з підручниками з інших предметів, так і в повсякденному житті.

Роботі з формування й розвитку читацьких умінь (аналіз та інтерпретація змісту тексту, прогностичні вміння, уміння висловлювати власне ставлення до змісту прочитаного тощо) відводяться окремі уроки (2 год на тиждень). Організуючи роботу з текстом, спираємося на досвід читацької діяльності учнів, набутий на уроках читання рідною (першою) мовою.

Навчання читати українською мовою поєднується з роботою над збагаченням словникового запасу молодших школярів, удосконаленням умінь говоріння. Процес формування та розвитку *вмінь говоріння* охоплює роботу над діалогічним і монологічним мовленням учнів. Працюючи над удосконаленням умінь діалогічного мовлення, належну увагу слід приділяти формуванню й розвитку вмінь третьокласників ініціативно розпочинати діалог, реагувати на репліки співрозмовника і спонукати його до продовження розмови. Навчання монологічного мовлення проводиться на основі зразків (розповіді за аналогією), нескладних за змістом малюнків, ілюстрацій до текстів для переказування, колективного складання розповідей. Необхідно пам'ятати, що монологічне мовлення, як і будь-який інший вид мовленнєвої діяльності, завжди вмотивоване. Оскільки у процесі навчання мотив сам по собі виникає не завжди, учителю необхідно створити умови, за яких в учнів виникне бажання й потреба висловитися (розповісти, повідомити, описати).

Організація мовленнєвої діяльності третьокласників має підпорядковуватися формуванню вмінь представляти себе і своїх друзів згідно з етикетними нормами української мови, розповідати про себе, родину, домашніх улюбленців, друзів, школу, працювати в парах і групах, установлювати комунікативні контакти з однолітками й дорослими в школі й поза нею під час виконання соціальних ролей.

Отже, відбувається розвиток і соціалізація учнів, які є представниками національних меншин, адаптація їх до життя в українському соціумі, формування національної самосвідомості, патріотичне й морально-етичне виховання, а також розвиток почуття толерантності до інших народів та їх культур.

Важливо зацікавити дітей вивченням української мови, викликати позитивне ставлення до предмета, розкрити необхідність і значущість володіння державною мовою як засобом міжнародного спілкування, передумовою життєвого успіху, гарантією реалізації своїх прав і свобод, успішного самоутвердження в українському суспільстві.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ В 3 КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Оксана ОНОПРІЄНКО,
Світлана СКВОРЦОВА

Навчання математики в 3 класі здійснюється за вимогами другого циклу навчання Державного стандарту початкової освіти та на основі відповідних вимог типової освітньої програми. Згідно зі змінами в Базовому навчальному плані (постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти» від 24 липня 2019 р. № 688), в 3 і 4 класах Нової української школи навчальний час для математичної галузі охоплює **175 годин на рік, тобто 5 годин на тиждень**.

Досягнення мети навчання математики в другому циклі початкової школи забезпечується виконанням таких завдань:

- формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу;
- формування досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач;
- розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей;
- формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

Реалізація мети і завдань виявляється у досягненні учнями очікуваних результатів навчання, які в типовій освітній програмі систематизовані за такими змістовими лініями: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження».

Вивчення математики в 3 класі рекомендуємо розпочати серією уроків узагальнення та систематизації навчального досвіду учнів, здобутого ними протягом попереднього навчального року. На цих уроках відбувається не лише актуалізація вивченого на попередньому етапі навчання та з'ясування зв'язків у навчальному матеріалі, а й просування учнів на вищій щабель оволодіння компетенціями. Так, у 2 класі висувалася вимога до розуміння учнем сутності прийомів усного додавання й віднімання чисел частинами, порозрядно, способом округлення; застосування правила додавання числа до суми, віднімання числа від суми в обчисленнях у межах 100 із переходом через десятків, а в 3 класі, ґрунтуючись на цих підставах, — до застосування різних способів обчислення значення суми й різниці. Аналогічно висунуто вищі вимоги й до оволодіння арифметичними діями множення та ділення: у 2 класі учень (учениця) знає властивості дій множення і ділення на 1, 10, множення на нуль, нуля на число, ділення нуля на число, ділення рівних чисел; розуміє, що ділення на 0 неможливе, а в 3 класі — застосовує в обчисленнях властивості множення на 1 та 0, ділення на 1, ділення нуля на число, множення і ділення числа на 10.

Щодо залежності результату арифметичної дії множення або ділення від зміни одного з компонентів, то в 2 класі програмою передбачено, що учень (учениця) розуміє залежність результатів дій додавання і віднімання від зміни одного з компонентів арифметичної дії; залежність значення добутку від зміни одного із множників; значення частки — від зміни діленого або дільника, а в 3 класі — використовує в обчисленнях